

Ylisukupolvinen huono-osaisuus haasteena

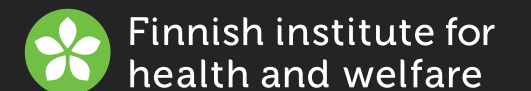
Jani Erola

Sosiologian professori
Tutkimuksen lippulaiva INVEST

16.12.2020

INVEST

#NewWelfareState

Eriarvoisuuden suuri muutos Suomessa

Eriarvoisuuden vastakohta on tasa-arvoisuus

Toteutunut tasa-arvo: esim. miesten ja naisten tuloerot

Mahdollisuuksien tasa-arvo: yhtä kyvykkäillä ja motivoituneilla samat mahdollisuudet saavuttaa eri asemia yhteiskunnissa, perhetaustasta riippumatta

=meritokratia: ainoa kaikkien poliittisten liikkeiden hyväksymä tasa-arvoperiaate

Hyvinvointivaltion alkuperäiset tavoitteet eriarvoisuuden suhteen

Vähentää työväenluokkien köyhyyttä

Suojata perheitä työttömyyden epävarmuudelta

Kompensoida puutteita elämän aikana

Sekä humanitaarisia että taloudellisia tavoitteita, jotka saavutettiin

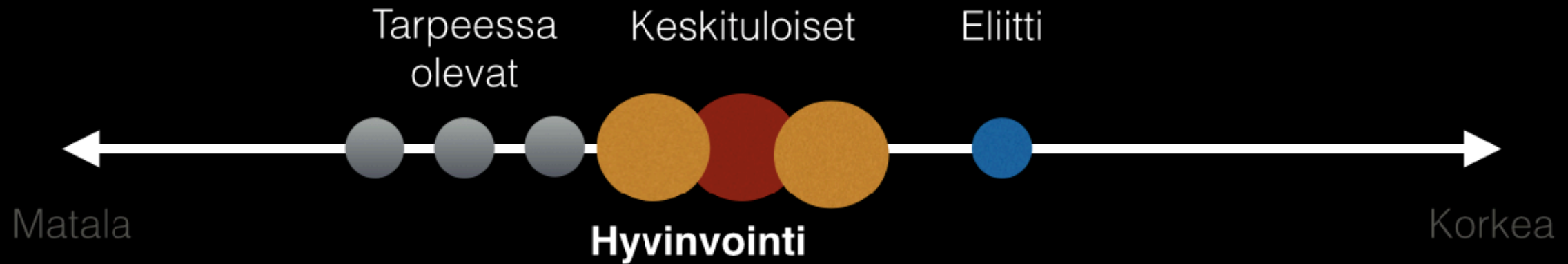
Ennen HVV

Ennen HVV

HVV aluksi

Tilanne nyt

HVV:lla alkuperäinen tehtävä suojata huono-osaisia

Hyväosaisuuteen ei kantaa, jätetty markkinoille

Ajatellaan, että meritokraattisten periaatteiden mukaan
omin kyvyin saavutetut edut ovat ok

Etujen määrälle ei yleisesti hyväksyttyä ylärajaa

Vähentää toteutunutta tasa-arvoa

HVV aluksi

Nykytilanne

Yhteenvetäen

Hyvinvointivaltio ollut eriarvoisuuden vähentämisen menestystarina

Onnistunut nostamaan suuren osan väestöryhmistä absoluuttisesta köyhyydestä

Eriarvoisuuden kasvu viime vuosikymmeninä siksi, että tarkoittanut hyväosaisimpien karkaamista kaikilta muilta, myös keskiluokalta

Eriarvoisuus lapsuudessa

Keskeinen argumentti kirjallisuudessa ¹ ²

Varhaiset investoinnit inhimilliseen pääomaan
(=koulutukseen) kertautuvat lapsuuden ja nuoruuden
aikana

Varhaisilla investoinneilla paras "tuotto"

¹ Heckman, JJ "Policies to Foster Human Capital." Research in Economics 54, no. 1 (2000): 3–56.

² Esping-Andersen, G. "A Child-Centered Social Investment Strategy." In "Why We Need a New Welfare State", 26–67. Oxford: OUP, 2002.

Mikä selittää?

Polkuriippuvuus kasvuolosuhteissa ³

Sosiaalisten ja biologisten tekijöiden
kerrannaisvaikutukset ⁴

Pätee kaiken "hyvän" kasautumiseen

³ DiPrete, Thomas A., and Gregory M. Eirich. "Cumulative Advantage as a Mechanism for Inequality." *Annual Review of Sociology* 32 (2006): 271–97.

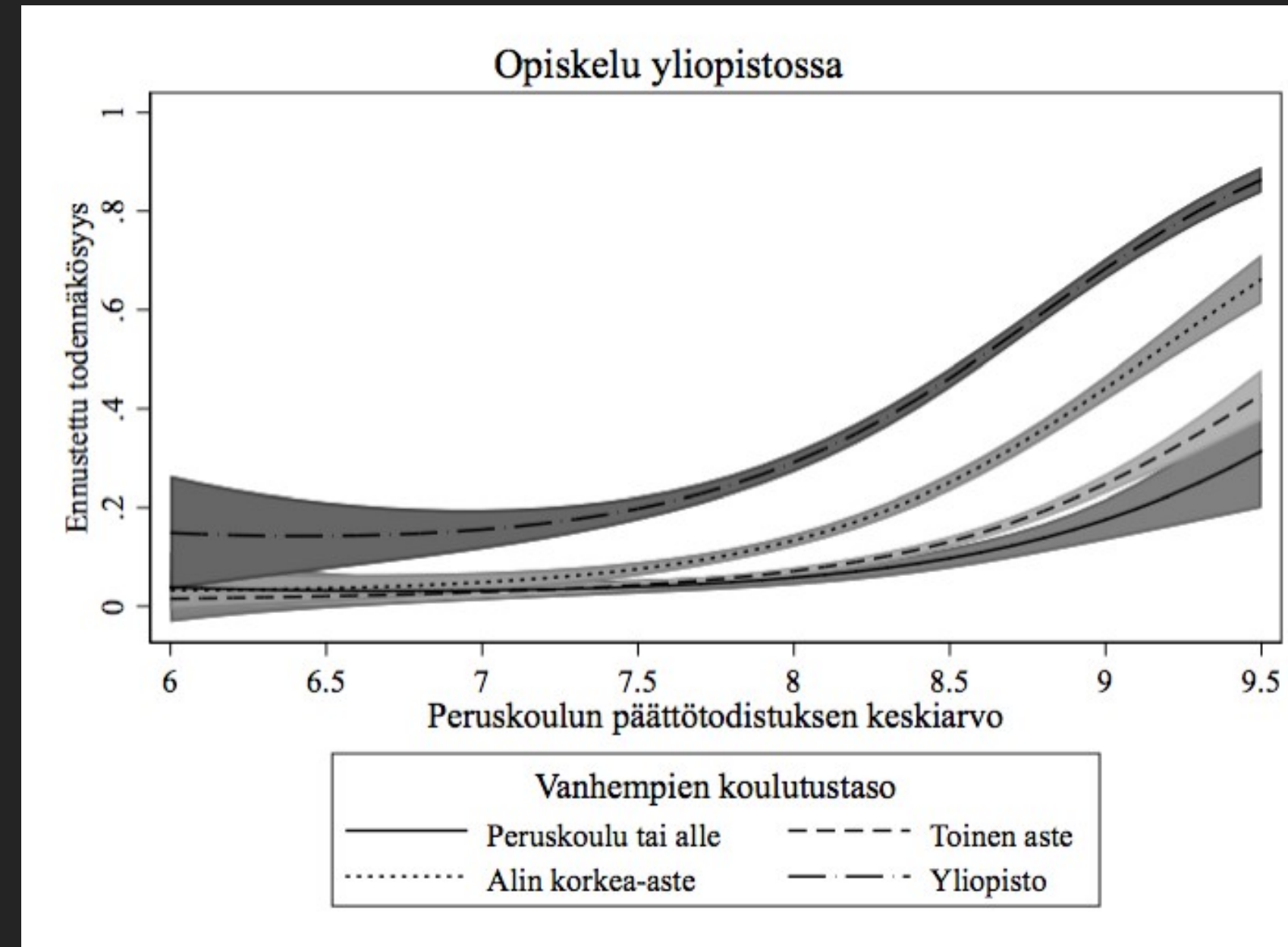
⁴ Dickens, W. T, and J. R Flynn. "Heritability Estimates versus Large Environmental Effects: The IQ Paradox Resolved." *Psychological Review* 108, no. 2 (2001): 346–69.

Esimerkki: yliopisto- opintoihin hakeutuminen ⁶

Todennäköisyys päätyä yliopisto-
opintoihin peruskoulun
päättötodistuksen mukaan

Erikseen vanhemman koulutustason
mukaan

⁶ Heiskala, Erola & Kilpi-Jakonen. Compensatory and Multiplicative Advantages: Social Origin, School Performance, and Stratified Higher Education Enrolment in Finland. European Sociological Review, in press. <https://doi.org/10.1093/esr/jcaa046..>

Entä huono-osaisuus?

Varsinkin huono-osaisuus kasautuu Suomessa heikosti
Monella kriteerillä huono-osaisetkin lapset pärjäävät
aikuisina

Huono-osaisuuden kasautuminen perheissä⁷

Perheen tilanne noin 15-vuotiaana

Huono-osaisuus perheissä	Lapsen huono-osaisuus 22-v.			
		Koulupudokas	Työttömyys	Toimeentulotuki
Ei huono-osaisuutta	62	12	14	10
Työttömyys	18	16	23	17
Peruskoulu tai vähemmän	7	25	22	17
Toimeentulotukiasiakkuus	2	29	29	31
Työttömyys ja matala koulutus	3	27	30	23
Työttömyys ja toimeentulotuki	5	32	34	37
Matala koulutus ja toimeentulotuki	1	43	33	39
Kaikki	2	46	40	45
	100 %	17 %	19 %	15 %

⁷ Vauhkonen, Teemu, Kallio, Johanna, Kauppinen, Timo M. & Erola, Jani (2017) "Intergenerational accumulation of social disadvantages across generations in young adulthood". Research on Social Stratification and Mobility 48, 42-52.

Kääntöpuoli, I

Polkuriippuvuus: pitkittyneellä huono-osaisuudella lyhytaikaista voimakkaammat ylisukupolviset vaikutukset

Erytisesti vanhempien pitkäaikainen toimeentulotuen asiakkuus riskitekijä

Ratkaistavissa välttämällä siihen pisteeseen saakka joutumista

Köyhyys 12.7. 11:23

**Köyhyys periytyy, mutta noidankehän voi särkeä –
Tutkijat selvittivät, miten lapsuuden vaikeista
oloista voi nousta**

Kääntöpuoli, II

Ne, joilla kasautumista tapahtuu, ovat entistä pienempi ja samalla entistä valikoituneempi (=vaikeampi) joukko

Ei ensisijaisesti kyse materiaalistien resurssien puutteesta

Perheissä liian vähän muita suojaavia resursseja?

*Inhimillinen/sosiaalinen/kultt.
pääoma*

KOTIMAA

Köyhyys ei ole ylisukupolvisen huono-osaisuuden taustalla

ILKKA AHTOKIVI 5.3.2017 klo 19:21 (päivitetty 5.3.2017 klo 21:32)

Tuoreen tutkimuksen mukaan Suomessa taloudellinen tuki ei ole riittävä ylisukupolvisen syrjäytymisen ehkäisemiseksi.

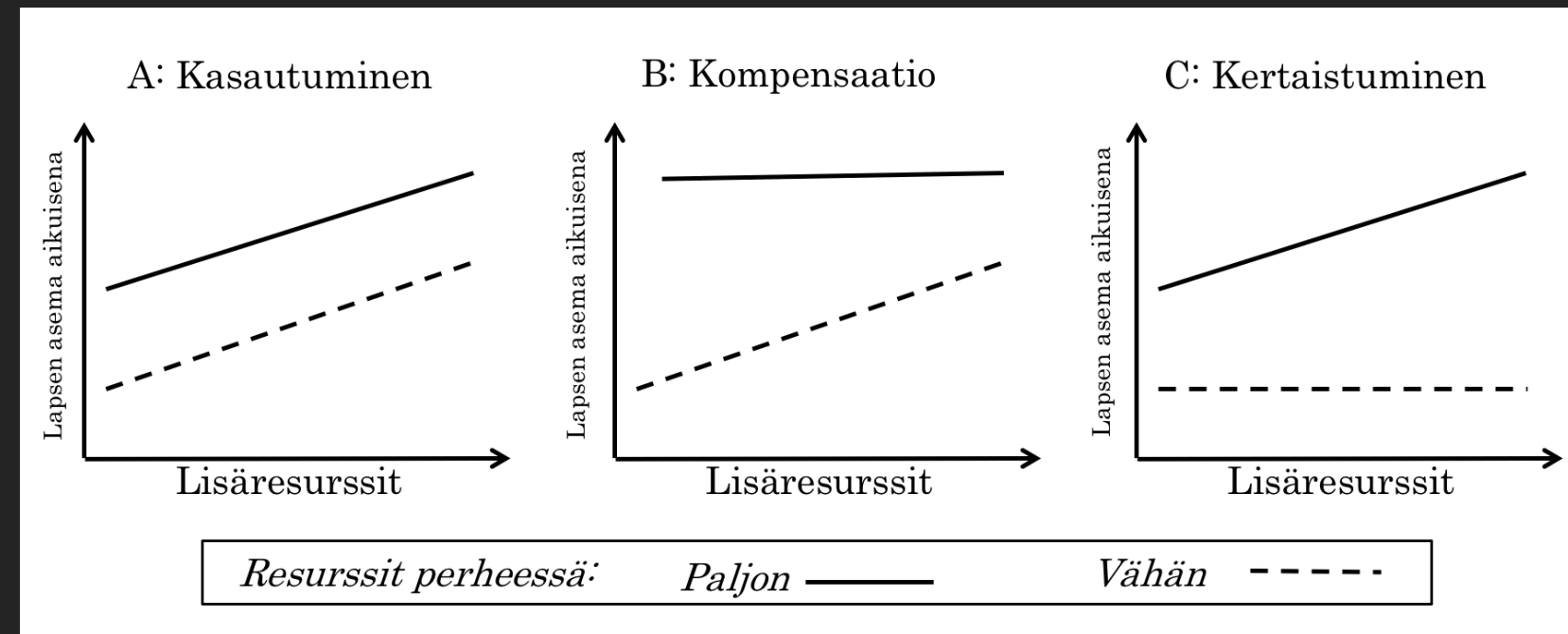
Ihmisiä jonottamassa kauppojen lahjoittamia elintarvikkeita Helsingin Myllypurossa torstaina.
(Lehtikuva/Heikki Saukkomaa)

Kasvuympäristön puutteita voidaan korvata **kompensoimalla**

- A) Muut ihmiset
- B) Muu tyyppiset resurssit
- C) Yhteiskunta

A ja B kaikissa yhteiskunnissa, C erityisesti Pohjoismaissa

Kasautuminen, kompensaatio, kertaistuminen ⁸

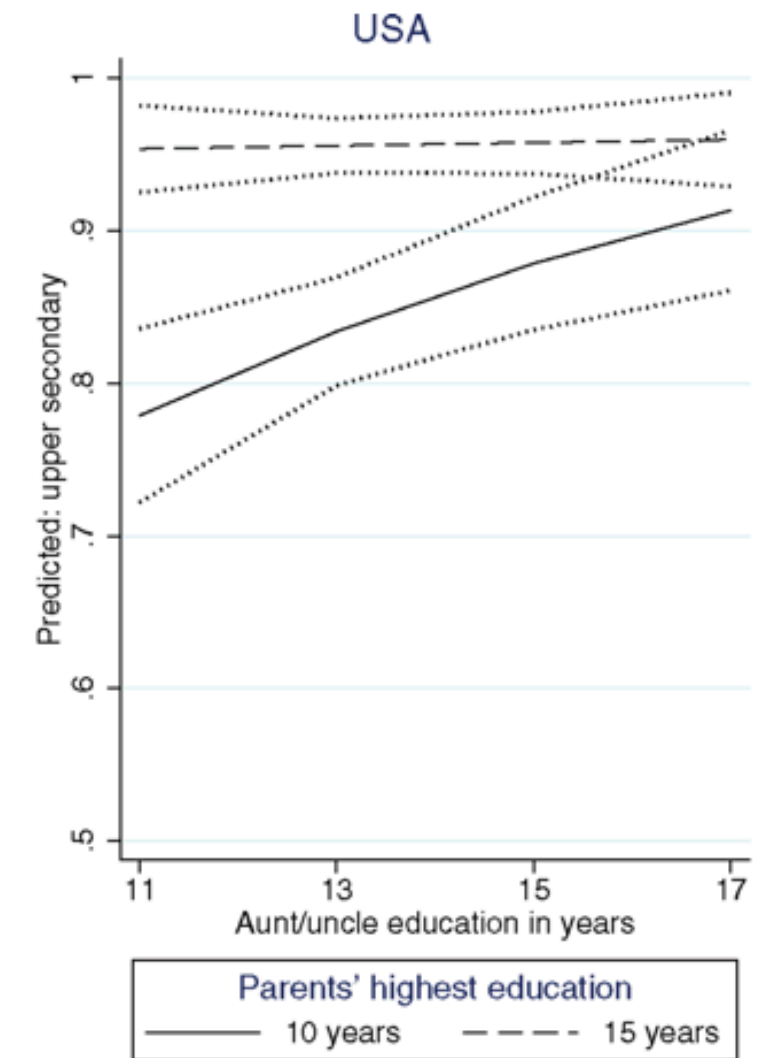
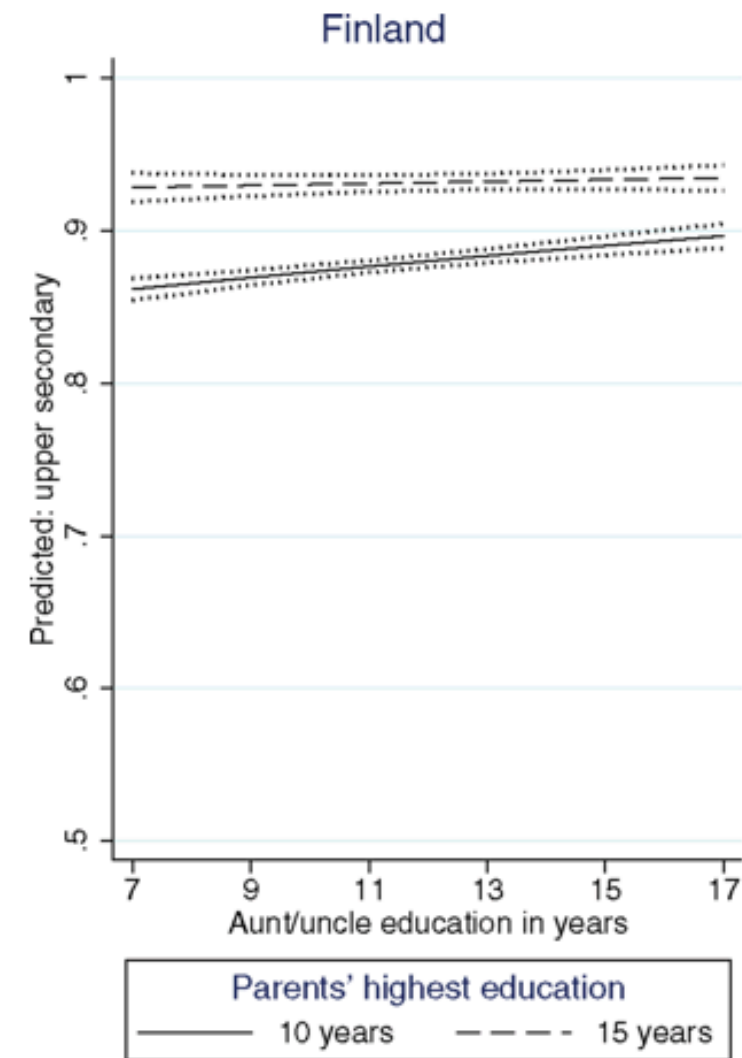
⁸Erola, Jani, and Elina Kilpi-Jakonen, eds. *Social Mobility Through Generations: Parents, Extended Family and Resource Compensation*. London: Edward Elgar, 2017.

Esimerkki kompensatiosta⁹

Lasten todennäköisyys jatkaa toiselle asteella

Vanhempien koulutus: korkeintaan peruskoulu vs. yliopisto

Parhaiten koulutettu setä/täti, koulutus vuosina

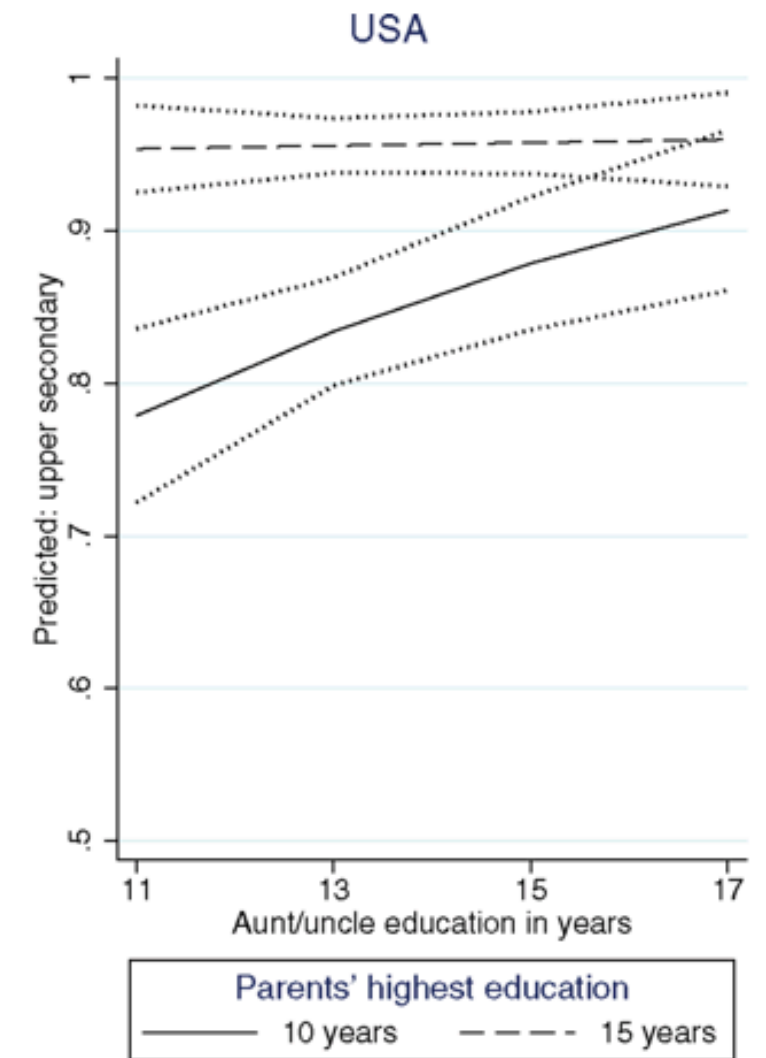
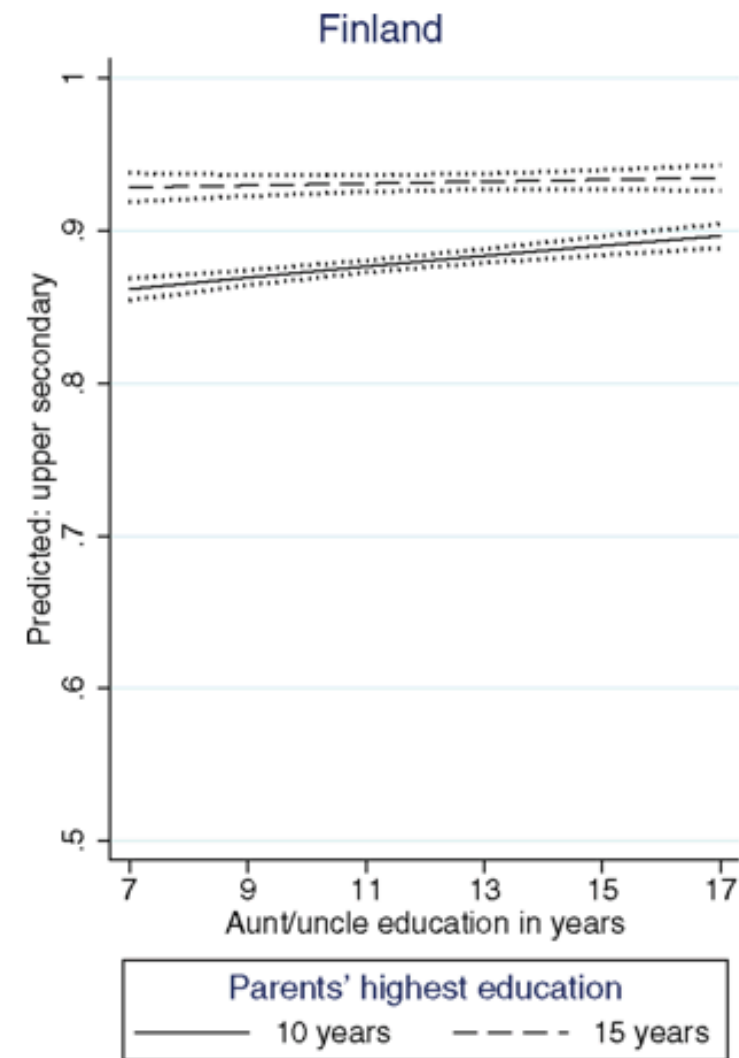

⁹ Erola, J, E. Kilpi-Jakonen, I. Prix, and H. Lehti. "Resource Compensation from the Extended Family: Grandparents, Aunts, and Uncles in Finland and the United States". *Eur Sociol Rev.* 2018;34(4):348-364. doi:10.1093/esr/jcy021

Suomi vs. USA⁹

Suomessa erot paljon Yhdysvaltoja pienemmät

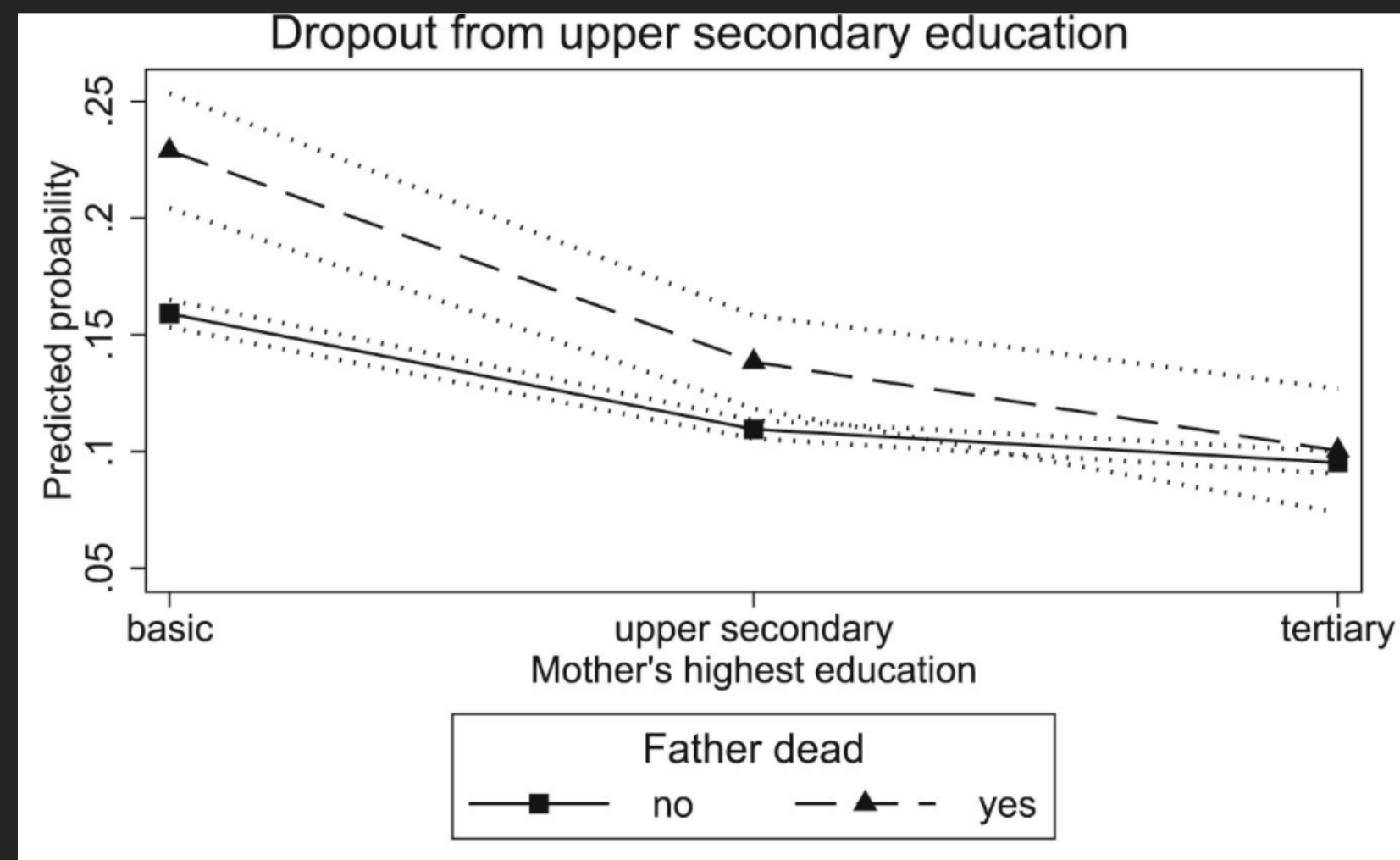
Yhteiskunta kompensoi, minkä vuoksi laajennetun perheen ei niin paljoa tarvitse

⁹ Erola, J, E. Kilpi-Jakonen, I. Prix, and H. Lehti. "Resource Compensation from the Extended Family: Grandparents, Aunts, and Uncles in Finland and the United States". *Eur Sociol Rev.* 2018;34(4):348-364. doi:10.1093/esr/jcy021

Toisaalta: hyväosaiset voivat kompensoida lähiperheen sisällä

Äidin koulutuksen yhteys koulupudokkuuteen Suomessa, kun lapsen isä kuollut¹⁰

¹⁰ Prix, I. & J. Erola (2017), "Does death really make us equal? Educational attainment and resource compensation after paternal death in Finland". *Social Science Research*, 64:1, 171–83.

Johtopäätökset, I

Varhaislapsuus tärkeää myöhemmälle hyvinvoinnille
Helpoin tapa varmistaa hyvinvointi aikuisuudessa on
varmistaa hyvinvointi lapsuudessa

Johtopäätökset, II

Huono-osaisuus lapsuudessa ei determiinoi

Valtaosa huono-osaisissa perheissä kasvavista lapsista välttää itse huono-osaisuuden aikuisuudessa

Kompensoivat tekijät tärkeitä: yhteiskunta, muut ihmiset, muut resurssit

Johtopäätökset, III

Mitä tehtävissä, kun huono-osaisuus kasautuu?

Helppo ratkaisu (=raha) ei toimi

Interventiot perheisiin, miten?

Lopuksi:

Tulevaisuusdystopia

Sulkeutuminen

Meritokratiasta huolimatta yhteiskunnan huippua erittäin vaikea saavuttaa omin avuin tai se onnistuu vain sattumalta (=lotto)

Tällöin keskiryhmien (=keskiluokan) intressissä vähentää kilpailua "alhaalta" heikentämällä meritokratiaa

Johtaa "aidattuihin yhteisöihin"

Nykytilanne

Suljettu tulevaisuus?

Vältettävissä?

Huomaa: mahdollisuuksien tasa-arvon tavoittelemisen edellyttää lapsuuden kasvuympäristön erojen tasoittamista

Universaalit palvelut kohdennettujen sijaan: kaikki hyötyvät vai hyväosaiset hyötyvät liikaa?

Kiitos!

jani.erola@utu.fi
@JaniErola